

BOEKBESPREKING

LIKONA JAARBOEK 2000

STEVENS, J. & L. CRÉVECOEUR (eindredactie), 2001. LIKONA, Limburgse Koepel voor Natuurstudie, Het Groene Huis, Domein Bokrijk, Genk. 155 pp. ISSN 0778-8495. Prijs: 400 BEF (9,91 EURO). U kunt het jaarboek bestellen door het bedrag te storten op het rekeningnummer 000-0400447-31 van het Provinciaal Natuurcentrum, Ontvangsten, Domein Bokrijk, 3600 Genk, met de vermelding "LIKONA-jaarboek 2000".

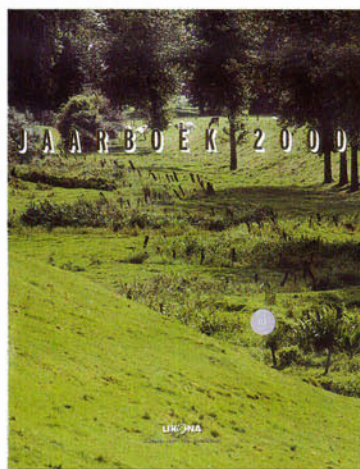
Alles wat u altijd al wilde weten over de Belgisch-Limburgse natuur hoeft u niet te vragen. Het staat in het LIKONA-jaarboek 2000 samengevat in 118 pagina's. Wilt u meer? Achterin staan nog 62 publicaties besproken over deze regio, inclusief waar u ze kunt vinden.

Net als in Nederland neemt Limburg in Vlaanderen een bijzondere positie in; de biodiversiteit is erg hoog en heel wat planten- en diersoorten komen uitsluitend of voornamelijk in Limburg voor. Om de waarden van de provincie te inventariseren en effectief te beschermen werd de Limburgse Koepel voor Natuurstudie (LIKONA) opgericht. Een van de doelstellingen is het publiceren van de onderzoeksgegevens, wat resulteerde in atlanten, artikelen en jaarboeken. Afgelopen jaar bestond LIKONA 10 jaar, reden om terug te kijken met een speciale en extra dikke uitgave van het jaarboek. In plaats van alleen bijzondere waarnemingen en nieuwe soorten op te nemen, zijn nu ook de trends van de afgelopen jaren uiteengezet. Tussen een terugblik op de afgelopen tien jaar en goede voornemens voor de toekomst in, komen

vrijwel alle werkgroepen aan bod. Iedere werkgroep pakt het weer anders aan en dat maakt het boek afwisselend. De conclusies zijn ook verschillend: bij de amfibieën treedt banalisatie op: de algemene soorten worden algemener, de zeldzame soorten zeldzamer; bij vogels en vlinders gaan ook algemene soorten soms "fel" achteruit; de vleermuizen nemen daarentegen over de gehele linie toe. Achteruitgang vindt vooral plaats op de kalkrijke gronden in het zuidoosten en in de heideterreinen. Vooruitgang blijkt nogal eens juist veroorzaakt te worden door de mens die in het verleden een hoop verpest heeft.

Twee artikelen vallen een beetje uit de toon. In het vissenartikel worden een aantal soorten beschreven, waarvan helaas niet echt duidelijk wordt waarom nou precies deze behandeld worden, noch wat de algemene trends zijn. In het verhaal over "geoconservatie" geven de auteurs een opsomming van de belangrijkste sites en schetsen ze hoe het staat met het behoud, de bescherming, de inrichting en ontsluiting hiervan. Het is duidelijk dat er een wereld aan mogelijkheden en monumenten open (of juist nog dicht) ligt.

Over het algemeen zijn de artikelen gemakkelijk te lezen en kort en bondig gehouden. Het libellen-

artikel is wat langdradig met nogal wat herhalingen. Het amfibieën- en vlinderartikel hadden wel wat meer opgevrolijkt mogen worden met foto's en de vogelaars hadden best wat trotser mogen zijn op hun fotografiekunsten; de fotootjes in de marge zijn best klein. In sommige hoofdstukken (onder andere vogels) staan de tabellen en de bijbehorende tekst soms een heel eind uit elkaar; het verband is dan een beetje zoek.

Het eerste deel leest lekker weg, zeker als je geïnteresseerd bent in de soortgroep, of je wilt weten welke delen van Belgisch Limburg het meest interessant zijn om te ontdekken. Het boek is bedoeld als naslagwerk, maar daarvoor is het denk ik toch te beperkt. Het is ideaal voor de geïnteresseerde lezer die geen zin of tijd heeft zich in detail in de gegevens te verdiepen, maar voor het echte werk zul je toch de atlanten moeten raadplegen. Voor mij was het vooral een verrassing dat Limburg zoveel te bieden heeft. Ik ken het gebied niet, want uitstapjes over de grens gaan meestal naar het zuiden, naar Eifel of Ardennen, maar zo te zien is het zeker de moeite waard om ook de Kempen eens te bezoeken.

Annemiek Adams

RECENT VERSCHENEN

Bosman, W. & G. Kurstjens, 2000. Holterbroek, breukzone op de flank van het Rijn-terras. Advies voor natuurontwikkelingsproject in Nationaal Park Maasduinen bij Arcen. 30 pp. Rapport 99.03. Wissel Ecologisch Adviesbureau, Ooij, i.o.v. het Limburgs Landschap, Arcen. Het rapport is voor fl. 25,- te bestellen bij Stichting het Limburgs Landschap (tel. 077-4737575), maar ligt ook ter inzage in de bibliotheek van het Natuurhistorisch Museum in Maastricht.

Het Holterbroek ligt onder aan de steilrand van het Rijnterras aan de oostzijde van de Maas nabij Arcen. Stichting het Limburgs Landschap heeft hier de afgelopen jaren veel grond verworven. Dit biedt mogelijkheden om van het gebied een grote natuurontwikkelingseenheid te maken. In het rapport wordt een beschrijving gemaakt van de actuele situatie van het gebied aan de hand van een globale vegetatiekartering, een kort onderzoek

naar een aantal faunagroepen en historische gegevens. Ook wordt ingegaan op de ontstaansgeschiedenis en zijn bij het onderzoek waterkwaliteitsgegevens betrokken. Door de aanwezigheid van leemlagen en een breuk, liggen er zeer bijzondere kwelsituaties. Ooit kwam in het gebied de Veenbloembies (*Scheuzeria*) voor. Op grond van de beschreven studie worden voorstellen gedaan over het beheer en de inrichting van het gebied.

Bontemps, J., M.-J. Hendrix & H. Swinkels (redactie), 2001. Jaarverslag 2000 Vogelwerkgroep de Haeselaar. 133 pp. Stichting Natuurpublicaties Limburg van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Roermond, i.s.m. Vogelwerkgroep de Haeselaar, Echt. Het rapport is in te zien in de bibliotheek van het Natuurhistorisch Museum Maastricht of voor fl. 15,- (excl. verzendkosten) te bestellen of op te halen bij het bureau van het Genootschap in Roermond, tel. 0475-386470.

Het dertiende jaarverslag van de vogelwerkgroep de Haeselaar bevat de resultaten van de onderzoeksactiviteiten die in het jaar 2000 zijn verricht. Het opent met een overzicht van alle in het studiegebied van de werkgroep

vogelsoorten gedurende de afgelopen 13 jaar. In de andere bijdragen wordt nadere informatie gegeven over de in dit gebiedsoverzicht vermelde vogelsoorten. Het bevat enkele inventarisatiever-

slagen van onder meer het IJzerenbos en 't Hout, de Doort, Kalkzandsteenfabriek "De Hazelaar" en het Duits-Nederlandse grensgebied tussen Isenbruch en Schalbruch. Ook bevat het een verslag van beektelingen verricht langs de Vloedgraaf, de Geleenbeek en de Oude Maas gedurende de periode 1992-1999 en staan de resultaten van het Bijzondere Soorten Project Niet-Broedvogels en van de Punt Traject Tellingen beschreven. Hiernaast worden waarnemingen van geringe vogels vermeld en wordt ingegaan op de wintertellingen van watervogels die langs de Maas zijn verricht. Ook bevat het verslagen van de natuur- en vogelbeschermingsactiviteiten en van enkele excursies en reizen naar gebieden buiten Limburg.

Stichting IKL, 2001. Jaarverslag Vleermuisbescherming in Limburg 2000. Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen. 24 pp. Het is te bestellen door f5,- over te maken op gironummer 52 41 531 ten name van het IKL in

Roermond onder vermelding van "jaarverslag vleermuisbescherming" en eigen naam en postadres. Het verslag is ook in te zien in de bibliotheek van het Natuurhistorisch Museum Maastricht. Elk voorjaar en elke zomer ontdekken mensen vleermuizen in

hun huis. In het geval van een kraamkolonie kan het aantal wel tot honderd dieren oplopen. Door bewoners wordt dit meestal als gevaarlijk, lastig of griezelig ervaren. In het recente verleden handelden een kleine groep vrijwilligers deze vleermuis-meldingen af, maar het aantal was te groot en de groep bleek niet goed bereikbaar. In 2000 werkt het IKL daarom voor het tweede jaar met een netwerk van gemeentelijke meldpunten en vleermuiswerkers die mensen met vleermuisproblemen helpen. Het jaarverslag beschrijft doelen van het project, de activiteiten die uitgevoerd zijn en de resultaten van jaar 2000. Ook bevat het een overzicht van de geregistreerde meldingen in 2000.

Crombaghs, B. & W. Bosman (redactie), 2001. Nieuwsbrief Geelbuikevurpad en Voedmeesterpad nr. 2. 8 pp. In opdracht van de Provincie Limburg en het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. De Nieuwsbrief is aan te vragen bij mw. Sassen van het secretariaat van de afdeling Groen, provincie Limburg, tel. 043-389 99 44 (nhg.sassen@prvlimburg.nl) of is in te zien in de bibliotheek van het Natuurhistorisch Museum Maastricht.

Deze nieuwsbrief wordt uitgebracht om iedereen op de hoogte te houden van de voortgang van het soortenbeschermingsproject Geelbuikevurpad en Voedmeesterpad, waarvan de maatregelen ge-

durende de periode 2000-2004 uitgevoerd worden. In deze tweede nieuwsbrief aandacht voor de voortgang van de aanleg van basisbiotopen voor de Geelbuikevurpad en een korte toelichting over het onderzoek naar het

huidige voorkomen van de Voedmeesterpad. De rubriek "beleidsmakers, beheerders en vrijwilligers aan het woord" is ditmaal geschreven door Gerard Jonkman districtshoofd van Staatsbosbeheer, en Harrie Huijben, eigenaar van een leefgebied van de Geelbuikevurpad in Wahlwiller.

Diverse auteurs, 2001. Natuurlijke levensgemeenschappen van de Nederlandse binnenwateren. 13 delen; AS-I t/m AS-13. Alterra, Wageningen & RIZA, Lelystad i.o.v. Expertisecentrum LNV, Wageningen. Prijs f 20,- (9,08 euro) per deel. Te bestellen bij het Expertisecentrum van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, tel. 0317-474801.

De natte natuurdoeltypen waren in het Handboek Natuurdoeltypen in Nederland (D. Bal et al., 1995) slechts globaal uitgewerkt. Deze dertien-delige serie geeft invulling aan deze omis-sie. De serie vormt de bouwsteen voor circa 25 aquatische natuurdoeltypen die in een

nieuw handboek worden opgenomen. Elk deel geeft een beschrijving van een hoofdwatertype en begint met een uiteenzetting van de ontstaanswijze, ligging en morfologie en enkele landschapsecologische aspecten. Elk hoofdwatertype is op basis van levensgemeenschappen uitgewerkt in verschillende watertypen. Bij elk watertype behoort een kenmerkende levensgemeenschap. Deze wordt beschreven aan de hand van sturende processen, een karakterisering van water- en oeverplanten, macrofauna en vissen, indicatoren, doelsoorten en abiotische toetsingsvariabelen. Elk watertype beschrijft een ecologisch optimale situatie (het zijn dus streefbeeld) en geeft inzicht in het beheer en de inrichting dat nodig is om het streefbeeld te halen. De watertypen kunnen worden gebruikt voor doeltoewijzing bij het opstellen van plannen en geven een houvast voor te nemen maatregelen. Per hoofdwatertype en dus per deel, worden de bedreigingen en de trends beschreven.

Er zijn 13 hoofdwatertypen nader uitgewerkt, namelijk Bronnen (1), Beken (2), Wateren in het Rivieren-gebied (3), Brakke binnenwateren (4), Poelen (5), Sloten (6), Laagveenwateren (7), Wingaten (8), Rijksmeren (9), Regionale kanalen (10), Rijkskanalen (11), Zoete duinwateren (12) en Vennen (13).

Natuurplanbureau, 2001. Natuurbalans 2001. 190 pp. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Bilthoven, Alterra & Landbouw-Economisch Instituut, Wageningen. Met medewerking van het van RIKZ en RIZA. De Natuurbalans kost fl. 58,70 en is te bestellen bij uitgeverij Kluwer, Postbus 4, 2400 MA, Alphen a/d Rijn, tel. 0172-466833 of email: klantenservice@kluwer.nl. De samenvatting van de Natuurbalans is te vinden op internet (www.rivm.nl) of gratis verkrijgbaar bij het RIVM, tel. 030-2743704.

De Natuurbalans geeft jaarlijks informatie over de actuele toestand van natuur en landschap en de voortgang van het beleid. Het thema van dit jaar is de internationalisering van het natuurbeleid. De Natuurbalans is opgedeeld in drie delen. Het eerste deel bevat een beschrijving van

de huidige toestand van natuur en landschap en de rol van beide in onze samenleving. Hierin wordt onder meer een beeld gegeven van de betekenis van Nederlandse beken voor bedreigde vissoorten en de biodiversiteit van Nederland en wordt aandacht besteed aan agrarische natuurverenigingen. Het tweede deel gaat in op de voortgang van het beleid en besteedt onder andere aandacht aan de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur. De Natuurbalans sluit af met een hoofdstuk over de wisselwerking tussen beleidsvorming op internationaal niveau en de beleidsvorming en -uitvoering in Nederland. Omdat in het natuurbeleid van de Europese Unie de nadruk ligt op behoud van planten- en diersoorten binnen én buiten natuurgebieden en het Nederlandse beleid zich juist richt op de Ecologische Hoofdstructuur dreigen conflicten te ontstaan. Als voorbeeld wordt de Korenwolf genoemd. Belangrijke conclusie is verder dat het natuurbeleid dreigt te verzanden wanneer de rijksoverheid de regie op de uitvoering niet strakker in handen neemt. Met name omdat lagere overheden en steeds belangrijker rol vervullen bij de uitvoering van dit beleid en de Europese Unie steeds sterker de regels bepaald. Met de kwaliteit van de natuur in Nederland gaat het nog steeds slecht. Buiten natuurgebieden gaan soorten zoals de Grutto en de Steenuil nog steeds sterk achteruit. Bijzondere planten- en diersoorten zijn teruggedrongen tot kleine kernen van natuurgebieden. Lokale successen zijn vooralsnog beperkt tot de grotere eenheden natuur die op voldoende afstand liggen van verzurende en vermestende landbouwbedrijven en waar voldoende

water van goede kwaliteit aanwezig is. Als voorbeeld wordt het Geuldal genoemd.

De gegevens die zijn gebruikt voor het opstellen van de Natuurbalans zijn verschenen op internet (www.rivm.nl/natuurcompendium). Hier vindt u allerlei achtergrondinformatie over natuur en landschap, bijvoorbeeld over de natuurkwaliteit van bossen, de huidige vlinderstand en het aantal leden van natuurorganisaties.

Bossenbroek, Ph., G. van der Mast & R. Vanherck (eindredactie), 2001. Nieuwsbrief Maas Internationaal. 8 pp. Geïnteresseerden kunnen de Nieuwsbrief kosteloos toegezonden krijgen na opgave van naam, adres, reden van interesse, aan: Vereniging Natuurmonumenten, Postbus 494, 5600 AL Eindhoven, e-mail: g.vandermast@natuurmonumenten.nl (Vlaanderen, Duitsland en Nederland) of R. Vanherck, Rue L. Mayers 32, B 4600 Visé-Loen, e-mail: aqualite@skynet.be (Vallonië en Frankrijk). De Nieuwsbrief zal naar verwachting binnenkort ook via Internet te raadplegen zijn en verschijnt minimaal 4 x per jaar.

De nieuwsbrief is een communicatieblad van natuur- en terreinbeheerders vanuit de verschillende

landen langs de Maas en is in eerste instantie bedoeld voor alle overheidsdiensten en particuliere organisaties die actief zijn met de Maas en haar zijrivieren en beken. Maar ook voor individuele actieve personen op het vlak van natuur, milieu, recreatie, cultuur-

historie en industrie kan de nieuwsbrief van belang zijn. Voor de opstellers staat de relatie tot natuur en recreatie gekoppeld aan schoon water voorop. De inmiddels al negende nieuwsbrief (september 2001) bevat een verslag van een bezoek aan de Franse Maas, achtergrondinformatie over een onderzoek naar het verdronken kasteel nabij Elsloo, de vondst van Romeinse zuilen bij de Hanssumerveerd en een uitgebreid artikel over de bescherming van het landbouwecosysteem in de valleien van de Maas, de Aisne en de Chiers in de streek Champagne-Ardenne in Noord-Frankrijk.

Kalksteenreservaat Sint Pietersberg. Internetpagina te vinden onder <http://www.pietersberg.nl>.

Deze internetpagina is bedoeld voor natuurliefhebbers en iedereen die de berg wil bezoeken. Het bevat informatie van Belgische en Nederlandse organisaties die activiteiten organiseren op en rond de berg. Er is bijvoorbeeld informatie te vinden over de kalksteengroeven en de rol die de berg in de Tweede Wereldoorlog heeft gespeeld. Ook wordt algemene informatie gegeven over vleermuizen. Op de internet pagina wordt gewerkt aan een literatuurlijst met boeken en gegevens over de Sint Pietersberg. Op dit moment

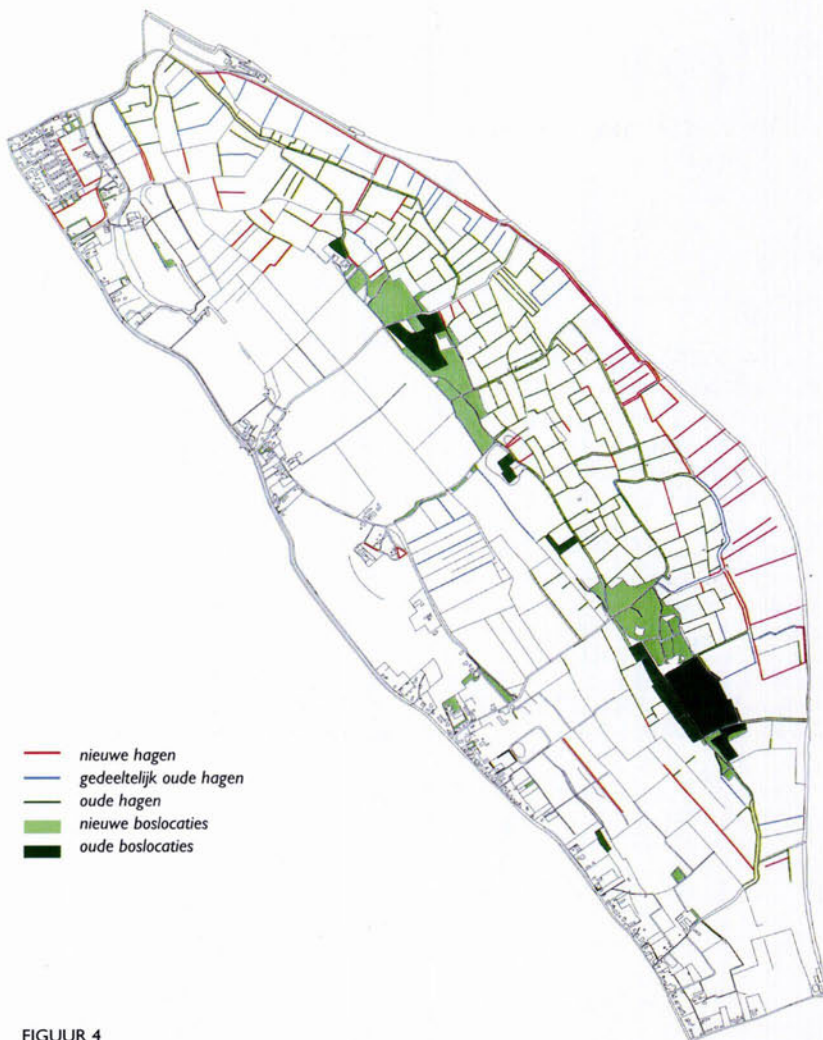
bevat deze nog maar enkele boeken. Ook wordt vermeld welke organisaties betrokken zijn bij het beleid en beheer van de berg. Ook deze lijst is nog niet compleet, maar iedereen is vrij om beide lijsten aan te vullen. De verwijzingen naar andere internetpagina's zijn wel aardig uitgebreid. De site bevat nog weinig informatie over de natuur op de berg. De internetpagina zal regelmatig worden bijgewerkt.

Wie zijn rapport, boek, etc. opgenomen wil zien in deze rubriek, kan een literatuurverwijzing met een korte inhoudsbeschrijving en de bestelwijze opsturen naar de redactie o.v.v. "recent verschenen". De publicaties moeten betrekking hebben op voor Limburg relevante onderwerpen.

Guido Verschoor

RECTIFICATIE

In het artikel van de Groeningse en Vortumse Bergen (F.S. van Westreenen) is in het themanummer Natuurontwikkeling en (cultuur)historie (oktober, 2001) figuur 4 onjuist afgedrukt. Hierbij treft u de juiste weergave aan.

FIGUUR 4

Het huidige patroon van doornhagen en bos in vergelijking met de periode 1840-1800: oude (groen), gedeeltelijk oude (blauw) en nieuwe hagen (rood); oude boslocaties (donkergroen) en huidige bos (lichtgroen).